

САМОСТІЙНА ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Швець Д.Є. (м. Запоріжжя)

Анотації

В статті дається аналіз самостійної пізнавальної діяльності студентів в умовах інтеграції в європейський освітній простір; відзначається, що процеси європейської інтеграції України вимагають соціально-економічних перетворень в нашій країні, які розширюють сферу самостійності кожного члена суспільства; аналізується, що сучасна людина не просто самостійно вирішує власні проблеми, а безпосередньо знаходиться в центрі політичного, господарського суспільного життя і тому бере на себе весь тягар професійної і соціальної відповідальності.

The article analyzes the cognitive self dilnosti students in terms of integration vyeuropeyskyu educational environment, marked that Ukraine's European integration processes require social and economic transformations in our country that extend the scope of autonomy of each member of society; analysis that modern man does not just solve their own problems and directly in the center of political, economic and social life that takes the burden of professional and social responsibility.

Ключові слова

САМОСТІЙНА ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ, НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ІНТЕГРАЦІЇ, РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ, ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ

В цих умовах кардинально змінюються вимоги до спеціалістів. При цьому на центральне місце виходять не використання раніше одержаних знань, а генерація і впровадження нових ідей, що диктує нові вимоги до підготовки кадрів у вищій школі. Поряд з високою компетентністю вони повинні володіти вмінням постійно підвищувати рівень своєї освіченості, здібність до творчого мислення і практичного освоєння інноваціями. А це означає, що пізнавальна самостійність студентів є однією з вирішальних передумов покращення якості підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог.

Мета статті:

- проаналізувати шляхи і напрями самостійної пізнавальної діяльності студентів з метою оптимізації навчального процесу;
- визначити детермінанти оптимізації навчального процесу.

Обговорення проблеми

Самостійність це одна з головних якостей особистості яка виражається у вмінні ставити перед собою цілі і завдання та добиватися їх досягнення власними силами. Результати реформування вищої освіти в Європейських країнах в рамках Болонського процесу свідчить про зростання ролі самоосвіти як найважливішої умови розвитку особистості, її професійного та життєвого успіху, а також головної задачі професійної підготовки студентів. Разом з тим наразі практично відсутнє теоретичне обґрунтування потенційних можливостей самоосвітньої діяльності студентів вищої школи, які б відповідали новим вимогам системи професійної освіти в країні. [1;2;3;4] Формування самостійної пізнавальної діяльності і активності розроблялося в педагогіці за трьома напрямками: гуманістичному, дидактично-методичному та психолого-дидактичному.[5]. При цьому пов'язують проблему формування пізнавальної самостійності з вихованням здібності самостійно мислити. Представниками першого напрямку (Аристотелем, Сократом, Платоном, Архітом) обґрунтовано значимість добровільного, активного та самостійного оволодіння учнем знаннями. Змістом другого напрямку, який започаткував Я.А. Комянський, є розробка організаційно-практичних питань, залучення учнів до самостійної пізнавальної діяльності. При цьому розглядаються проблеми викладання без аналізу діяльності учня. Психолого-дидактичний напрямок який почав розробляти К.Д.Ушинський, характеризується тим, що самостійна робота учня не декларується в рамках педагогічних засобів та методів викладання а є предметом дослідження. В вищій школі пізнавальна самостійність визначається як якість особистості студента і пов'язують її з підготовкою до майбутньої професії. Тому вся система організації самостійної роботи у вищій школі повинна направлятися на розвиток у студентів самостійності як принципу життєдіяльності майбутнього фахівця, найважливішого критерію розвитку його творчої активності в пізнанні, роботі та спілкуванні.

В останні десятиліття одні дослідники вважають, що самостійна робота повинна спрямовуватися на формування навичок самоосвіти, але при цьому не розкривається сутність самостійної роботи, її місце в організації навчального процесу (Архангельський С.І.). Деякі дослідники [6;7;8] розглядають самостійну роботу як таку, що виконується без участі викладача але за його завданням. Існують погляди [9;10] на самостійну роботу, як таку, що охоплює і аудиторну і поза аудиторну діяльність, яка виконується в режимі взаємоконтролю, самоконтролю або під контролем викладача. Незважаючи на різні погляди дослідників у визначенні самостійної роботи можливо сформулювати таку її структуру: мета діяльності, мотиви самостійної

пізнавальної діяльності, самоосвітні задачі, способи самоосвіти, самоконтроль і самооцінка. Дослідження проведені рядом авторів [11;12] показують, що для активного формування у студентів готовності до самоосвіти необхідна цілеспрямована педагогічна підтримка, яка передбачає комплекс умов. Складовими цих умов є: розвиток у студентів позитивної мотивації до професійно орієнтованої пізнавальної діяльності; забезпечення узгодженої аудиторної та поза аудиторної діяльності; використання потенціалу змісту самостійної пізнавальної діяльності для розширення діапазону соціального та особистого розвитку студентів.

Перша умова може бути реалізована при використанні моделювання професійних ситуацій. Друга умова забезпечується за рахунок розширення меж освітнього простору і можливостей соціального середовища для пізнання майбутньої професії та збагачення досвіду самореалізації. Третя умова реалізується за рахунок проектної діяльності студента, створенням практичної ситуації моделюванням майбутньої професійної діяльності. При цьому важливо мотивувати діяльність студентів за допомогою створення ситуації успіху, опираючись на життєвий досвід, практичного використання одержаної інформації. В цих умовах викладач повинен бути не тільки джерелом інформації а й організатором пізнавальної самодіяльності. Він повинен змістити акценти в своїй роботі з домінуючої трансляційної ролі на активізацію суб'єктних позицій всіх учасників навчального процесу. Досвід організації самостійної роботи в ВНЗ свідчить про низький рівень самоорганізації студентів, невміння планувати свій час і діяльність, виявити причини своїх проблем, адекватно оцінювати можливість самостійного вирішення ускладнень, що виникають в процесі навчання і своєчасно звертатися за необхідною методичною допомогою до викладачів. Враховуючи зазначене необхідно розробляти психологічно обґрунтовані підходи до організації самостійної роботи. При цьому діяльність викладачів повинна направлятися, перш за все, на забезпечення ситуації успішності діяльності студентів. Ефективність процесу навчання кожної особистості визначається її унікальністю, індивідуальними пріоритетами, особливостями мотиваційної, конгмативно-пізнавальної сфери. Тому успішність навчальної діяльності може визначатися типологічними особливостями двома шляхами: через вплив на розумові здібності або шляхом на створення психологічних станів під дією різних педагогічних засобів.

Вибір психолого-педагогічних дій повинен передбачати визначення індивідуально-психологічних особливостей студентів, тому що використання однакових засобів для різних студентів можуть давати різний результат. Таким чином, організовуючи психолого-педагогічний супровід процесу навчання з урахуванням

індивідуальних особливостей студентів можна попередити деякі труднощі і забезпечити своєчасну підтримку. Індивідуальний підхід при організації самостійної роботи студентів передбачає постановку специфічних навчальних задач які відповідають ступеню розвитку кожного студента і педагогічну підтримку його пізнавальної діяльності, або об'єднання студентів в групи з близькими індивідуально-психологічними характеристиками для оптимізації умов вирішення навчальних задач.

Висновки

Одним з універсальних засобів педагогічної взаємодії в організації самостійної роботи студентів є формуюча підтримка, яка передбачає допомогу студентам в виконанні надто складних для них завдань. Ця підтримка має форму вказівок, рекомендацій та інших видів вербальної допомоги. Вона найбільш ефективна, коли пов'язується з задачами які відповідають здібностям студентів.

До засобів формуючої підтримки можуть бути віднесені: організація умов прийняття студентом навчальної задачі; зведення задачі яку виконати неможливо до більш простих підзадач; спрямування ходу мислення студента за допомогою техніки відкритих питань і підтримки його мотивації; акцентування уваги на найбільш важливих аспектах задачі; апеляція до особистого досвіду, аналогій, перехід від обструкцій до конкретних життєвих ситуацій. Якщо внаслідок застосування формуючої підтримки студент набуває здібність виконати дане завдання без сторонньої допомоги, йому треба надати таку можливість. Якщо в процесі педагогічної взаємодії виявляється, що деякі студенти які мають підвищену інертність нервової системи не вміють швидко переходити з одного роду роботи на інший, відчувають емоційний дискомфорт, нездатні швидко працювати, то необхідно створити умови які б дозволяли студентам усвідомити причини їхніх ускладнень.

Перспективи подальших досліджень: шляхи і напрями оптимізації організації самостійної роботи студентів та встановлення відповідності між їх індивідуальними особливостями і найбільш ефективними засобами реалізації цієї роботи.

Джерела

1. Айзенберг А.Я. Самообразование: история, теория и современные проблемы. - М., 1986
2. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. – М. 1995
3. Добренев В.И., Нечаев В.Я. Общество и образование. – М., 2003
4. Попова В.И. Внеаудиторная деятельность студентов: теория и социально-педагогическая практика. Автореф. дис. Докт.пед. наук, Челябинск, 2003

5. Пидкасистый П.М. Самостоятельная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование. – М: Педагогика, 1980. – 240с.
6. Есипова Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. – М: Учпед. гиз, 1961. -239с.
7. Пидкасистый П.И., Коротяев В.И. Организация деятельности ученика на уроке. –М.: Знание, 1985. - 80с.
8. Никишин-Потанич В.А. Проблема самостоятельной работы студентов в педагогике высшей школы // Совершенствование форм и методов самостоятельной работы студентов. – Симферополь: Издательство СГПИ, 1985. – 218с.
9. Андреева В.М. Методика активизации самостоятельной работы студентов ускоренного обучения // Организация самостоятельной работы студентов в процессе изучения общественных наук. Выпуск 6; – Л: Издательство ЛГУ, 1989. –С. 24-28
10. Попов Ю., Орбинский В., Полеснов В. Организация самостоятельной работы студентов в бакалаврате // Высшее образование в России. – 1998. - № 4. – С. 87-89
11. Карпова О.Л. Теоретико-методологические аспекты самообразовательной деятельности студентов: инновационный подход // Саморазвитие человека: инновации в образовательном пространстве // Материалы международной науч.- практ. Конф. Ч.2 – Н. Новгород, 2007
12. Карпова О.Л., Орехов Е.Ф. Развитие профессиональной компетентности студентов высшей школы// Научно-теоретический журнал. Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. 2007 . - №7(29).

Стаття надійшла 15.02.10 р.